

POSTANOWIENIE

Dnia 20 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa I. W.
przeciwko Urzędowi Skarbowemu w M.
o wadę oświadczenia woli - ustalenie istnienia stosunku pracy - przywrócenie
do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 stycznia 2014 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych w B.
z dnia 9 maja 2013 r., sygn. akt VI Pa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwoty 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wyrokiem z dnia 9 maja 2013 r. oddalił apelację powódki I. W. od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 12 września 2012 r., oddalającego jej powództwo o stwierdzenie nieważności złożonego przez nią oświadczenia woli z dnia 18 października 2010 r., ustalenie istnienia stosunku pracy i przywrócenie do pracy.

Powódka I. W. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną, zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w całości i zarzucając mu naruszenie prawa

materialnego, to jest art. 82 k.c. oraz przepisów postępowania, to jest art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c.

Skarżąca wskazała, że przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia występowanie istotnego zagadnienia prawnego związanego z przepisem art. 82 k.c., którego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, a także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. W uzasadnieniu wniosku podniosła, że w przepisie art. 82 k.c. tylko przykładowo wymienione zostały przyczyny wyłączające świadomość i swobodę. Jako przyczyny nieważności złożonego oświadczenia woli wskazano natomiast stan wyłączający świadomość oraz stan wyłączający swobodę podejmowania decyzji i wyrażenia woli. W literaturze przedmiotu brak jest jednolitości poglądów, czy brak świadomości i swobody, o którym mowa w art. 82 k.c., musi być zupełny. Stanowisko, że brak świadomości i swobody musi być zupełny, wynika z założenia, że art. 82 k.c. wiąże przewidziane w nim skutki tylko z całkowitym wyłączeniem, dlatego o żadnym stopniowaniu tego stanu nie może być mowy (tak Komentarz do Kodeksu cywilnego Księga pierwsza, Część ogólna, St. Dmowski, St. Rudnicki, wydanie 8, LexisNexis, Warszawa 2007).

Wnosząca skargę podniosła też, że część autorów prezentuje odmienny pogląd, zgodnie z którym stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie może być pojmowany w znaczeniu całkowitego braku świadomości (tak Komentarz do Kodeksu cywilnego, Część ogólna (w:) B. Giesen, W. J. Katner, P. Księżak, B. Lewaszewicz Petrykowska, R. Majda, E. Michniewicz-Broda, T. Pajor, U. Promińska, M. Pyziak-Szafnicka, W. Robaczyński, M. Serwach, Z. Świdorski, M. Wojewoda, LEX 2009). „Stan braku świadomości nie musi być całkowity i zupełny, jednak częściowe wyłączenie świadomości musi być znaczne” (tak Komentarz do Kodeksu cywilnego, Tom I, Część ogólna (w:) A. (red. ...) A.” LEX 2009). Za przyjęciem stanowiska, iż stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli nie musi oznaczać całkowitego zniesienia świadomości i ustania czynności mózgu, opowiedział się także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05 (LEX nr 180191).

Kolejnym istotnym zagadnieniem prawnym, wymagającym zdaniem skarżącej zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy jest to, że ustawodawca w

przepisie art. 82 k.c. nie scharakteryzował możliwych przyczyn wyłączenia swobody. Zatem jawi się konieczność wyjaśnienia przez Sąd Najwyższy, jakie przyczyny w rozumieniu art. 82 k.c. można uznać za wyłączające swobodę w podjęciu decyzji. Czy jedną z tych przyczyn może być jednorazowe zażycie przez stronę czynności prawnej leku o charakterze psychotropowym, którego działanie może objawić się w zaburzeniu świadomości.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Jeśli więc wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak w rozpoznawanej sprawie, wskazuje na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, to w uzasadnieniu tego wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość

różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażanym jednolicie w judykaturze, skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane). Oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNP 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02 LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Podniesione przez skarżącą kwestie nie stanowią zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., gdyż problem uchylecia się od skutków oświadczenia woli w zakresie zaprezentowanym przez skarżącą nie wymaga wyjaśnienia Sądu Najwyższego.

Według powołanego przepisu art. 82 k.c., nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Art. 82 k.c. był wielokrotnie wykładany przez Sąd Najwyższy i jego orzecznictwo jest w tej materii jednolite. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05, w przytoczonym przepisie tylko przykładowo wymienione zostały przyczyny wyłączające świadomość i swobodę. Jako przyczyny nieważności złożonego oświadczenia woli wskazano natomiast stan wyłączający świadomość oraz stan wyłączający swobodę podejmowania decyzji i wyrażania woli. Stan wyłączający świadomość to – najogólniej rzecz ujmując – brak rozeznania, niemożność rozumienia zachowań własnych i zachowań innych osób, niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia i skutków własnego postępowania. Stan taki musi przy tym wynikać z przyczyny wewnętrznej, a więc ze stanu, w jakim znajduje się osoba składająca oświadczenie woli, a nie z okoliczności zewnętrznych, w jakich osoba ta się znalazła. Sformułowanie art. 82 k.c. wskazuje, że wada oświadczenia woli określona w tym przepisie obejmuje dwa różne stany faktyczne, które mogą występować samodzielnie, trzeba jednak zauważyć, że granica między stanem wyłączającym świadome powzięcie decyzji a stanem wyłączającym swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest bardzo płynna. Powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest swobodne, gdy zarówno proces decyzyjny, jak i uzewnętrznienie woli nie zostały zakłócone przez destrukcyjne czynniki wynikające z właściwości psychiki czy procesu myślowego osoby składającej oświadczenie woli. Stan wyłączający swobodę musi również wynikać z przyczyny wewnętrznej, umiejscowionej w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a nie w sytuacji zewnętrznej. Tak pojmowanemu brakowi swobody towarzyszyć będzie natomiast najczęściej także pewne ograniczenie świadomości.

Wypada również zauważyć, iż ugruntowane jest zarówno w orzecznictwie, jak i w piśmiennictwie stanowisko, że stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli, o którym mowa w art. 82 k.c., nie musi oznaczać całkowitego zniesienia świadomości. Wystarczy istnienie takiego stanu, który oznacza brak

rozeznania, niemożność rozumienia zachowań własnych i zachowań innych osób oraz niezdawanie sobie sprawy ze znaczenia skutków własnego postępowania (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 lutego 2006 r., IV CSK 7/05 i z dnia 27 lipca 2010 r., II CSK 147/10).

Niezależnie od tego należy podkreślić, że zastosowanie lub niezastosowanie tego przepisu zależy od okoliczności każdego konkretnego przypadku. Ustalenia stanu świadomości, o jakim mowa w art. 82 k.c., to jest okoliczności dotyczących stanu zdrowia i możliwości kierowania swoim postępowaniem, podejmowania decyzji i wyrażania woli oraz rozumienia znaczenia składanych oświadczeń są sprawą stanu faktycznego i jego oceny na podstawie przeprowadzonej przez sąd analizy wszystkich ujawnionych dowodów i okoliczności towarzyszących złożeniu oświadczenia woli mogących mieć wpływ na prawidłowe, to znaczy w pełni świadome jej wyrażenie. Ustalając stan faktyczny rozpoznawanej sprawy, Sądy obu instancji przyjęły, że w momencie złożenia oświadczenia woli z dnia 18 października 2010 r. dotyczącego wypowiedzenia umowy o pracę powódka miała możliwość rozumienia podejmowanych decyzji i wynikających z tego konsekwencji oraz możliwość kierowania swoim postępowaniem, a zatem jej oświadczenie nie było dotknięte wadą wymienioną w art. 82 k.c. Tymczasem, podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), co oznacza, że w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania Sąd Najwyższy i tak nie mógłby uwzględnić zarzutów dotyczących błędnych ustaleń faktycznych i nieprawidłowej oceny dowodów, a tym samym przy rozstrzyganiu zarzutów naruszenia prawa materialnego byłby związany ustaleniami faktycznymi dokonany przez Sąd drugiej instancji (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż strona skarżąca nie wykazała potrzeby rozpoznania jej skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i § 11 ust. 1 w związku z § 12 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.